

ניצוצי רבי

מאת הרב מרדכי-מנשה לאופר

הדרת פנים זקן

בשנים תשל"ז-תשל"ח הופיע בניו יורק הספר 'הדרת פנים - זקן' בעניין גילוח וגידול הזקן, פרי יצירתו ומחקרו של תלמיד ישיבת מיר שהתקרב לחב"ד והפך לחסיד ליובאוויטש. הספר זכה להסכמות ועידודים מאדמו"רים רבנים גדולי תורה וראשי ישיבות מחוגים נרחבים. את העידוד הגדול ביותר הוא קיבל מהרבי נשיא-דורנו

מודה להם".

אין כל ספק, שבעיקר התכוון המחבר לרבי נשיא-דורנו שהעניק לו עידוד, דרבון וברכות, ואף הדריכו הן בנוגע להדפסה ואחר-כך בנוגע לפרסום והפצת הספר.

"יודפיסו בהקדם כמו שהוא"

בג' אדר תשל"ז כתב המחבר לרבי שביקש חוות-דעתם של כמה-וכמה רבנים על כמה עניינים שנתקשה בהם במהלך עבודתו. כדוגמה ציין את שיטת רבינו יונה המובאת בשו"ת הצמח-צדק (י"ד ח"א סימן צג ס"ק ט). בתגובה השיב לו הרבי ('אגרות-קודש' כרך לב עמ' קלג) דברים נחרצים:

(1) תכלית החיבור - שעל-ידי קריאה בו יתוסף בזהירות בענין איסור העברת הזקן וחשיבות גידולו - ולזה מוכרח שיודפס ויפוז בפועל-ממש. וזה כבר כמה שנים שמתעסק בזה, ומזמן לזמן מוצא שקלא-וטרואי חדשה ולהתכתב עם כל קצוי תבל! ואין סוף לדבר! ויודפיסו בהקדם כמו שהוא.

וכל הספקות [=בירורם] וכו' - ידפיסו אחר-כך בפני-עצמו. (2) [על בקשתו ברכה, בסיום מכתבו, להצלחה בענייניו] אזכיר על-הציון לכל-הנוכר-לעיל.

באותה שנה הציע המחבר בפני הרבי את הסתירה בדברי הרמב"ם ("הנה בקשתי מאת הגאון-הקדוש האדמו"ר מליובאוויטש שליט"א להביע את חוות-דעתו אם יכולים ליישב דברי תשובת הרמב"ם") בהלכות עבודה זרה פרק יב הלכות א' וז' בענין גילוח הזקן, שלכאורה הם בסתירה לדברי הרמב"ם בתשובותיו חלק ב' סימן רמד;

הרבי בתגובה השיב (הדברים נדפסו בספר הפ"ז עמ' סח ומשם 'אגרות-קודש' כרך לב עמ' סח):

הסברא פשוטה - בהתשובה אין תאריך.

כיון שהרמב"ם כתב ס' היד כמה שנים, והג"י [=והגיה]

גלויים וידועים כל אותם מאות מפעלים ופרויקטים לחיזוק הדת התורה ושמירת הידורי מצוות בהם היה מעורב הרבי בצורה כזו או אחרת, בהרבה מהם בצורה חשאית לחלוטין, ובלשונו הק': "בשמי או שלא בשמי ובלבד שיתקבל".

ברשימה שלפנינו נחשוף טפח: סיפורו של ספר רציני המהווה מחקר תורני משובח בנושא גילוח וגידול הזקן, שהתפרסם לראשונה בשנים תשל"ז-ח.

במכתב באנגלית שכתב הרבי ב"ב טבת תשל"ט לתלמיד ישיבת טלז (פורסם בתרגום מאנגלית בשבועון 'כפר חב"ד' יו"ד סיון תשס"ה) נאמר:

מכתבך מראש-חודש טבת הגיעני באיחור מה. אתה כותב בו שהפסקת להתגלח, בכוונה לגדל זקן.

בטוחני שראית את הספר הדרת פנים זקן שמחברו הוא תלמיד של ישיבת מיר, אשר נדפס לאחרונה, עם הסכמות מרבנים חשובים, על גודל המשמעות החיוב ובחשיבות של גידול זקן מלא. הספר כולל גם תשובות ברורות מגדולי ישראל שנשאלו לדעתם בנושא זה.

השם-יתברך יצליחך שבנוסף לשמירת הקדושה של הדרת פנים, תלך מחיל אל חיל בלימוד התורה ובקיום המצוות בהידור...

המהדורה הראשונה של הספר נדפסה בחודש אדר-ראשון תשל"ח, עשתה רושם עז ובתוך זמן קצר אזלה מן השוק. בסוף אותה שנה נדפסה המהדורה השנייה, עם הוספות חשובות. כעבור למעלה משני עשורים בשלהי שנת תשס"ו הופיעה המהדורה השלישית עם הרבה הוספות (תתקמז [=947] עמודים).

ב'פתח דבר' להוצאה הראשונה כותב המחבר הרה"ג ר' משה שיחי' וויינער כי מעשהו זה "בברכת ובעידודם של גדולי ומנהיגי דורנו שליט"א הם הרהיבוני להמשיך בעבודתו. להם אני אסיר תודה ומקרב ולב עמוק אני

ושינה בו כמפורסם, ובידינו מהדורא בתרא ושם מוכרח דאסור (הצמח צדק סימן צ"ג ס"ק י"ד), מסתבר שהתשובה מוקדמת. ואף שכתב בה שכן עושים אנחנו - לאחר המסקנה ביד [החוקה] - גם זה נשתנה.

בכלל צירף-עיון ה[אם] מדויק לשון התשובה - שחסר בה דין הפאה החמישית שבולת הזקן!

לאחר זמן הוסיף הרבי וכתב עוד בנושא (הפ"ז שם עמ' סט; אגרות-קודש שם):

להערתו הקודמת בשו"ת הרמב"ם [סימן] רמ"ד זה עתה ראיתי דהמהדיר (בכרך ג' עמ' 18) משער שנכתבה לפני סיום [עריכת ספר] היד.

בהערות בהוצאה הנ"ל - בכמה-וכמה מקומות שאינן כמו שכתוב ביד [=החוקה].

6 תשובות להדפסת והפצת ספר

במשך שנת תשל"ח כתב הרבי לפחות שש תשובות-מענות להרב ווינער, המלמדות על מעורבותו הגדולה של הרבי בהדפסת הספר והפצתו [האיגרות מתוך כרך לג של 'אגרות-קודש' הנמצא בדפוס - באדיבות מערכת "אוצר החסידים"].

כשכתב הרב ווינער לרבי בקשת ברכה להשיג הסכמה מאחד מגדולי הרבנים דארצות-הברית נענה (בג' כסלו):

בנתיים בטח מזרו ההדפסה.

כשפנה המחבר למערכות העיתונים "אלגמיינער ז'שורנאל" ו"ג'ואיש פרעס" לכתוב הערכות וידיעות אודות הספר, הם ביקשו לכתוב גם על אישיותו של המחבר ולא רק על הספר. הוא שאל, אפוא, את הרבי אם להתעקש על כך שיכתבו רק אודות הספר ונענה (בי"ב אדר שני):

1) מה שיכול אויפירען [=לפעול] בהמערכת דב' [=עיתונים] הנ"ל שלא יכתבו [אודות אישיות המחבר ורק אודות הספר] - הרי טוב, ובהשאר יוותר, כי נחוץ מאד שידפיסו מאמר וכהנ"ל [=וכל-הנוכר-לעיל] - גם בנוגע ל"המאור" [=כתב-עת תורני בעריכת הרב אמסעל] (ולמכ"ע באה"ק ת"ו [=ולמכתבי-עת (=עיתונים) בארץ-הקודש-תבנה-ותכונן]).

2) כמה [=ספרים] כבר נמכרו?

אזכיר על הציון.

ואכן, ב'המאור' גליון רמב (שבט-אדר תשל"ח) התפרסם מאמר הערכה (בעמ' 75-76) על הספר; ר"מ ווינער שיגר זאת לרבי, שהגיב על כך תוך הענקת שורת עצות והדרכות בקשר להפצת הספר ופירסומו (שלהי ניסן):

לפלא שלא נזכר [=בהסקירה ב'המאור'] מספר העמודים [=שמכיל הספר] - שבנדו"ז [=שבנידון-זה] גופא [=מהווה בעצם] "המלצה" היא.

ובטח - באווארענען זה לעתיד [=להבטיח שבפירסומים הבאים יצוין מספר הגדול של עמודי הספר].

פרסום באה"ק (ואצל [חוגים רחבים בעדות] הספרדים ש"י וד"ל).

נהוג בכיו"ב [=בכיוצא-בוה] - [=להעניק] הנחה במחיר לתלמידי ישיבות [=רוכשי הספר] ולפרסם עד"י [=על-דבר-זה].

[הרבי צירף שטר של \$100 וכתב:]

מצו"ב השתתפותי בכהנ"ל [=מצורפת-בוה השתתפותי בכל-הנוכר-לעיל].

זירוז ההפצה נוגע ביותר - לבטל כו' בימי ספה"ע, וק"ל. [=ספירת העומר וקל-להבין].

[כנראה כוונת הרבי לנצל את תקופת ספירת-העומר בה אין מגלחים הזקן כדי לפרסם הספר שישכנע אנשים להמשיך ולגדל את זקנם גם אחר גמר ימי ספירת העומר].

בכ"ג אייר תשל"ח - כתב הרבי עוד:

1) כהנ"ל נת' ות"ח ת"ח.

2) ימשיך וידפיס בפועל ממש המהדורה בתרא, ויסיה דעת לגמרי מהמבלבלים ומהבלבולים, וזכות הרבים מסייעת. וה' יצליחו ויבשר טוב.

אזכיר על הציון.

הדברים נכתבו בתגובה לדין-וחשבון בצירוף הסכמות, מילואים והשטטות שבאו אליו אחר ההדפסה הראשונה.

כשדיווח הרב ווינער לרבי: "תודה לא-ל נגמרו ה"תיקונים" וההוצאה השניה מוכנת לדפוס" -

הגיב הרבי (ליל ט"ו מנחם אב):

מוכנת לדפוס - באופן וכדאי שיוכל להפ[י]צה בתחילת אלול.

נחזור מוקדם יותר, לערב ראש חודש שבט, אז כתב הרב ווינער לרבי: "ת"ל סיימתי אסיפת ההסכמות והמדפיסים שיחיו אמרו אשר בהקדם הכי אפשרי יסדרו וידפיסו את כל הבויגן [=עלי-ההגהה]".

וכן שאל את הרבי איזה כותרת משנה להעניק לספר, להלן תשובת הרבי:

1) מ' [=מכתבו] הקודם והגליונות דהספר נת' ות"ח ת"ח [=נתקבלו ותשוואת-חן תשוואת-חן].

2) בהקדם הכי אפשרי - זהו מחר ממש ולא לאחר זמן.

3) קדימה [=בין ההצעות לכותרת-משנה]:

גילוח וגידול הזקן לאור ההלכה

בפועל - שעל יסוד ההיתר - כו"ב [=כמה וכמה] עוברים על האסור לכל הדעות מן התורה. ולפני עוור - לכ"ע מה"ת [=לכולי-עלמא [אסור] מן התורה].

התייחסות עקיפה ברמז

באור ליום ג' ב' מרחשון תש"מ השמיע הרבי שיחה מעניינת בה הצביע על חשיבות לימוד התורה תוך דביקות ב"נותן התורה", כפי שהוכח שחסידיהם הם מהדרים במצוות.

בין השאר אמר הרבי ('שיחות-קודש' תש"מ כרך א' עמ' 277):

בדומה לזה, הנה אלה שקיבלו על-עצמם כל החומרות בנוגע להדרת פנים זקן... וכאשר שאלו: 'היתכן?!' הוא שרוי בין כאלה שאינם מקפידים על-כך ולמרות זאת אצלו יש 'הדרת פנים זקן' (כלשון הגמרא במסכת שבת - קנב, א [וראה גם] קהלת רבה פ"י; זוהר חלק ג קלט, ב); התשובה מיד היתה: הוא לומד בישיבה חסידית - ודבר זה ראו בפועל.

ומהצורך להבהיר:

גם תלמידי שאר הישיבות - חס ושלום [לומר שלא היו בסדר] ובוודאי הם נהגו באופן שלדעת גדולי ישראל שלאורם הלכו ה' הדבר מותר ע"פ שולחן-ערוך (על-כל-פנים לשיטת חלק גדול מהם).

והעיקר:

בעבר לא התפרסם מספיק עד כמה הנה רוב מנין ורוב בנין סבורים שאסור לעשות כן (אם מדרבנן אם חמור יותר).

אך כשדובר אודות מי שמיקל ב"הדרת פנים זקן" ע"י הסרתו בסם וכיוצא-בזה - היתה התגובה בפשטות שמכיון שהוא מעוטר בזקן שלם - מהווה הדבר הוכחה לכך שהוא חסיד!... - עד-כאן תוכן דברי הרבי.

ניתן לשער שהרבי רמז לספר "הדרת פנים זקן" שפירסם את העובדה ש"רוב מנין ורוב בנין - גדולי ישראל - סבורים שאסור לעשות כן [=לגלח הזקן] (אם מדרבנן אם חמור יותר)!!!

[להנאמר "מחר ממש ולא לאחר זמן" - יובהר כי בסיום פרשת בא הנקראת בשבוע בו נכתב המענה (פרק יג פסוק יד) - מפרש רש"י: "יש מחר שהוא עכשיו ויש מחר לאחר זמן"].

בשיחה מוגהת צויין לספר "הדרת פנים - זקן"

בשיחת שבעה עשר בתמוז תשמ"ג, שהוגהה לאחר מכן ע"י הרבי והודפסה ב'לקוטי שיחות' כרך כג (עמ' 303) אות ו', הזכיר הרבי "מאורעות... שישנם בני-ישראל... שפגעו בזקנו ופאותיו של יהודי - השייך ל"צלם אלקים" שבו, י"ג תיקוני דיקנא, שכנגד י"ג מכילין דרחמי (י"ג מדות הרחמים) של אדם העליון (שנמשכות ומתגלות למטה בזקנו ופאותיו של יהודי, אדם התחתון).

בהערה 42 שם צוייני שורת מקורות: (1) זוהר (2) עץ חיים (3) פרי עץ חיים (4) שער הכוונות (5) מכתב כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע ולבסוף: (6) "וראה גם מקומות שנסמנו בספר "הדרת פנים - זקן" חלק ב' פרק יט".

בספר עצמו, למן המהדורה הראשונה, באו דברי רבותינו נשיאינו. כבר בעמוד הראשון של מפתח ותוכן הענינים ישנו ערך "האדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש" (עמודים שב-דש) ו"האדמו"ר מליובאוויטש שליט"א" (עמודים שיט-שכא). נוסף לכך באו גם קטעים מדברי כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב.

להחמיר אבל לא להקל ח"ו

להלן נחשוף פתק מיוחד שקיבל המחבר מהרבי ופירסמו בספרו עמ' תנב - ללא הזכרת שמו של הרבי (מטעמים מובנים):

"הנה הציטוט המלא ממענה א' מגדולי גאוני ומנהיגי דורנו שליט"א לכותב הטורים - ששאל את עצתו אם לפרסם את החיבור הנוכחי, ועל כך באה התשובה:

...לעשות הנ"ל [לפרסם החיבור] באם המסקנה להחמיר (באם להתיר - אי"ו [אין זה] מענינו כלל להוסיף על המצב